

PK VIII TK 22.2018
(P 3/18)

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KANCLERIA	
wpl. dnia	26 07. 2018
L.dz.	L.zał.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku z przedstawionym przez Sąd Okręgowy w Warszawie II Wydział Cywilny pytaniem prawnym, czy *art. 110¹ pkt 3 w zw. z art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 2016 poz. 666) w zakresie, w jakim powierza Komisji Prawa Autorskiego rozstrzygnięcie sporów związanych z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 tej ustawy, wyłączając upoważnienie do sądowego ukształtowania stosunku prawnego, jest zgodny z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*

- na podstawie art. 42 pkt 7 i art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072) –

przedstawiam następujące stanowisko:

na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072) postępowanie podlega umorzeniu z uwagi na utratę mocy obowiązującej przez zakwestionowane przepisy.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 18 grudnia 2017 r., w sprawie o sygn. _____, Sąd Okręgowy w Warszawie II Wydział Cywilny (dalej także: Sąd Okręgowy w Warszawie albo Sąd pytający) wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, przytoczonym na wstępie niniejszego stanowiska. Sąd pytający powziął wątpliwości w związku z ustaleniem następującego stanu faktycznego i prawnego sprawy.

P_____ Spółka Akcyjna z siedzibą w O_____ jest operatorem telewizji kablowej, a jej działalność polega m. in. na odbieraniu programów telewizyjnych nadawanych przez inne organizacje telewizyjne oraz na rozprowadzaniu tych programów za pośrednictwem sieci kablowych znajdujących się w budynkach_____. Część zawartości programów telewizyjnych rozprowadzanych w sieci kablowej stanowią utwory będące przedmiotem praw autorskich objętych zbiorowym zarządem S_____ z siedzibą w W_____, które jest organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi m.in. do utworów słownych, muzycznych i słowno-muzycznych na polach eksploatacji wskazanych w zezwoleniu udzielonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. S_____ nie posiada zatwierdzonych przez Komisję Prawa Autorskiego tabel wynagrodzeń na polu „reemisja”. Strony – ze względu na brak konsensusu co do przedmiotowo istotnych postanowień umowy – nie zawarły umowy licencyjnej, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r., poz. 880 ze zm.; dalej: PrAut), pozwalającej na korzystanie przez P_____ S.A., na polu reemisji, z utworów należących do repertuaru objętego zbiorowym zarządem S_____

W związku z powyższym, w pozwie z dnia _____ czerwca 2016 r., P_____

Spółka Akcyjna z siedzibą w O_____ wniosła o ukształtowanie

stosunku prawnego poprzez zobowiązanie S do złożenia oświadczenia woli stanowiącego składnik umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 PrAut.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa. W ocenie pozwanego, zgodnie z art. 110¹ ust. 2 pkt 3 PrAut rozstrzygnięcie sporów związanych z zawarciem przedmiotowej umowy należy do wyłącznych zadań Komisji Prawa Autorskiego, a zatem brak jest podstaw prawnych do prowadzenia postępowania o zawarcie umowy o reemisję przed sądem powszechnym. W konsekwencji pozwany podniósł również zarzut niedopuszczalności drogi sądowej.

Postanowieniem z dnia grudnia 2016 r. Sąd Okręgowy w W odmówił odrzucenia pozwu. Następnie, postanowieniem z dnia marca 2017 r., sygn. , Sąd Apelacyjny w W oddalił zażalenie pozwanego na to rozstrzygnięcie. W motywach pisemnych orzeczenia Sąd drugiej instancji przytoczył pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 stycznia 2016 r. (sygn. IV CSK 484/15, LEX nr 2023788), w którym wskazano, że na gruncie art. 110¹⁸ PrAut, w stanie prawnym obowiązującym po nowelizacji PrAut dokonanej ustawą z dnia 8 lipca 2010 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 152, poz. 1016), która weszła w życie z dniem 21 października 2010 r., brak jest podstawy prawnej do sądowego kształtowania stosunku prawnego odpowiadającego umowie o reemisję. Wyjaśniono, że art. 110¹⁸ PrAut przewiduje, iż spór o wysokość wynagrodzenia może być rozwiązany w drodze mediacji, która ma charakter dobrowolny, a przepisy nie przewidują możliwości skierowania sporu na drogę sądową. Innymi słowy, ze zmianą stanu prawnego dokonaną powołaną nowelizacją, a w szczególności uchyleniem art. 108 ust. 7 PrAut, który po wyczerpaniu postępowania w przedmiocie obowiązku zawarcia umowy, o jakiej mowa w art. 21¹ ust. 1 PrAut, przyznawał stronie

niezadowolonej z rozstrzygnięcia Komisji Prawa Autorskiego prawo do wniesienia powództwa do sądu okręgowego, Sąd Najwyższy powiązał utratę uprawnienia do kształtowania stosunku prawnego mocą orzeczenia sądu.

W świetle powyższego Sąd pytający stanął na stanowisku, że w orzecznictwie sądów powszechnych doszło do utrwalenia wykładni kwestionowanych przepisów zgodnie z przytoczonymi poglądami Sądu Najwyższego. Dostrzeżono przy tym, że podobny pogląd został również wyrażony w uzasadnieniu postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 9 lutego 2017 r. (I ACz 76/17, niepubl.) oraz w wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 5 czerwca 2017 roku (I C 1120/17, niepubl.). W ocenie Sądu pytającego mamy zatem do czynienia z sytuacją, w której usunięcie z systemu prawa art. 108 ust. 7 PrAut i skierowanie sporów na tle zawarcia umowy o reemisję do dobrowolnej mediacji zostało w orzecznictwie sądowym wyłożone w sposób prowadzący do wyłączenia możliwości skutecznego dochodzenia zawarcia umowy o reemisję na drodze sądowej, a więc do rezultatu sprzecznego z bezwzględnym zakazem wynikającym z art. 77 ust. 2 Konstytucji. Taka wykładnia – w ocenie Sądu Okręgowego w Warszawie – narusza również prawo do sądu w ujęciu materialnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

Sąd pytający dostrzegł przy tym, że dopuszczalna jest odmienna wykładnia kwestionowanych przepisów, pozostająca w zgodzie ze wskazanymi przepisami Konstytucji. Odwołał się w tym zakresie do poglądów wyrażonych przez Sąd Apelacyjny w W w uzasadnieniu postanowienia z dnia marca 2017 r. (sygn.), jakoby ogólną podstawę wydania wyroku zastępującego oświadczenie woli stanowił art. 65 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2018 r., poz. 1025 ze zm.). W takim zaś wypadku, jeśli obowiązek zawarcia umowy został uregulowany w przepisie szczególnym, w tym w art. 21¹ ust. 1 PrAut, nawet brak szczegółowych regulacji, określających wymagania dotyczące treści objętej pozwem o nakazanie jej zawarcia, nie musi

stanowić przeszkody w zakresie wydania wyroku uwzględniającego takie powództwo. Zdaniem Sądu pytającego jest to jednak stanowisko jednostkowe, a ocenie Trybunału Konstytucyjnego powinna podlegać dominująca linia orzecznicza, zasadzającą się na wykładni ukształtowanej poglądami wyrażonymi w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2016 r. (IV CSK 484/15).

W pierwszej kolejności odnotowania wymaga, że w treści pytania prawnego – jak się zdaje – omyłkowo nie wskazano ustępu kwestionowanego art. 110¹ PrAut, poprzestając na wskazaniu punktu. Jako że spośród jednostek redakcyjnych tego przepisu jedynie w ust. 2 wyodrębniono punkty, przyjmując należy, że intencją Sądu pytającego było poddanie kontroli Trybunału Konstytucyjnego przepisu art. 110¹ ust. 2 pkt 3 PrAut. W dacie skierowania pytania prawnego przez Sąd Okręgowy w Warszawie kwestionowane przepisy miały zatem następujące brzmienie:

Art. 110¹ (...)

2. Do zadań Komisji należy:(...)

3) rozstrzyganie sporów związanych z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1;

(...)

Art. 110¹⁸

1. Spory dotyczące stosowania zatwierdzonych prawomocnie tabel wynagrodzeń oraz spory związane z zawarciem umowy, o której mowa w art. 21¹ ust. 1, mogą być rozpatrywane w drodze postępowania mediacyjnego pomiędzy stronami.

2. Mediacja jest dobrowolna.

(...)

Dla oddania zawartości kwestionowanej normy prawnej konieczne jest uwzględnienie treści art. 21¹ ust. 1 PrAut, który z kolei miał następujące brzmienie:

Organizacjom radiowym i telewizyjnym wolno nadawać opublikowane drobne utwory muzyczne, słowne i słowno-muzyczne wyłącznie na podstawie umowy zawartej z organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, chyba że prawo do nadania utworów zamówionych przez organizację radiową lub telewizyjną przysługuje jej na podstawie odrębnej umowy.

W dniu 19 lipca 2018 r. weszła w życie ustawa z dnia 15 czerwca 2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (Dz. U., poz. 1293, dalej: zzPrAut). W art. 123 pkt 7 wspomnianej ustawy uchylono rozdziały 12 i 12¹ PrAut, a to właśnie w drugim z wymienionych rozdziałów znajdowały się zakwestionowane przepisy art. 110¹ ust. 2 pkt 3 i art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 PrAut.

W przedmiotowej sprawie znaleźć musi zastosowanie art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072), zgodnie z którym *Trybunał na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania: (...) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał; (...)*. Jedynie w wypadku przewidzianym w ust. 3 tegoż artykułu Trybunał nie umarza postępowania z przytoczonego powodu, *jeżeli wydanie orzeczenia w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw*. Pod rządami poprzednich ustaw regulujących postępowanie przed Trybunałem [zob. art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), art. 104 ust. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 293) oraz art. 40 ust. 3 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U., poz. 1157)], tryb, w jakim zainicjowano kontrolę konstytucyjności prawa, był irrelevantny dla możliwości orzekania o akcie normatywnym, który utracił moc

obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jeżeli Trybunał dochodził do przekonania, że wydanie orzeczenia o takim akcie było konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Obecnie możliwość ta została ograniczona do postępowań zainicjowanych skargą konstytucyjną.

Niezależnie jednak od powyższego, już na gruncie poprzednich regulacji proceduralnych dotyczących kontroli konstytucyjności, w których przesłanka umorzenia w postaci utraty mocy obowiązującej zaskarżonego aktu była skonstruowana w niemal identyczny sposób, w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ugruntował się pogląd, że uchylenie przepisu nie zawsze jest równoznaczne z utratą jego mocy obowiązującej. Już w orzeczeniu z dnia 11 kwietnia 1994 r., sygn. K 10/93 (OTK ZU w 1994 r., poz. 7), Trybunał stwierdził, że *[o] obowiązywaniu prawa można mówić jedynie wtedy, gdy pojęcie to zostanie odniesione do określonej sytuacji i określonego momentu w czasie. Innymi słowy przepis obowiązuje w danym systemie prawa, jeżeli można go stosować do sytuacji z przeszłości, teraźniejszości lub przyszłości. Utrata mocy obowiązującej przepisu prawa następuje w sytuacji, gdy nie może być on zastosowany (...).* Z kolei, w uchwale z dnia 14 września 1994 r., sygn. W 5/94 (OTK ZU w 1994 r., poz. 44), Trybunał podkreślił, że *nie można zawsze utożsamiać uchyleń i utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Uchylenie aktu normatywnego (płaszczyzna formalna) ogranicza zasadniczo zakres jego mocy obowiązującej (płaszczyzna materialna), jeżeli prawo nakazuje by uchylony przepis stosować do pewnych sytuacji. (...) Innymi słowy, przepis obowiązuje w danym systemie prawa, jeżeli można go stosować do sytuacji z przeszłości, teraźniejszości lub przyszłości. (...) Pogląd ten należy - mutatis mutandis - odnieść również do zmiany przepisu. Dopiero treść normy derogującej czy przejściowej pozwala odpowiedzieć na pytanie czy uchylony lub zmieniony przepis utracił moc obowiązującą w tym znaczeniu, że nie może być w ogóle stosowany.* Tym samym umorzenie postępowania ze względu na omawianą w tym miejscu przesłankę

dopuszczalne jest dopiero wtedy, gdy norma derogująca lub przejściowa *pozwała jednoznacznie przyjąć, że uchylony przepis utracił w całości moc obowiązującą, w tym znaczeniu, iż nie może być już w ogóle stosowany do stanów faktycznych z przeszłości, teraźniejszości lub przyszłości (...). [D]opiero w sytuacji całkowitej pewności, że rozstrzygnięcie merytoryczne w zakresie konstytucyjności czy legalności danego aktu w rozpatrywanej sprawie jest bezprzedmiotowe, Trybunał Konstytucyjny umarza postępowanie* (postanowienie z dnia 2 września 1997 r., sygn. U. 7/97, OTK ZU nr 3-4/1997, poz. 43; zob. także postanowienia z dnia: 13 października 1998 r., sygn. SK 3/98, OTK ZU nr 5/1998, poz. 69; 9 maja 2000 r., sygn. SK 15/98, OTK ZU nr 4/2000, poz. 113; wyrok z dnia 19 października 1999 r., sygn. SK 4/99, OTK ZU nr 6/1999, poz. 119). Innymi słowy, *wykładnia zwrotu „akt normatywny utracił moc obowiązującą” (...) powinna zmierzać do oceny, czy zaskarżona norma prawna została usunięta z porządku prawnego nie tylko w sensie formalnoprawnym, lecz także w tym zakresie, czy uchylony przepis nadal wywiera określone skutki dla obywateli i czy może być nadal zastosowany w praktyce* (postanowienie z dnia 13 października 1998 r., sygn. SK 3/98; zob. także postanowienia TK z dnia: 18 listopada 1998 r., sygn. SK 1/98, OTK ZU nr 7/1998, poz. 120; 30 grudnia 1999 r., sygn. SK 16/99, OTK ZU nr 7/1999, poz. 173). Uchwalenie kolejnych ustaw o TK nie zdezaktualizowało przytoczonych poglądów Trybunału, a to z uwagi na posłużenie się tożsamymi sformułowaniami przy konstruowaniu omawianej przesłanki umorzenia postępowania.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, zauważyć należy, że w zzPrAut przewidziano obszerną regulację intertemporalną (zob. art. 127-141 zzPrAut), jednakże żaden z tych przepisów nie dotyczy art. 110¹ ust. 2 pkt 3 i art. 110¹⁸ ust. 1 i 2 PrAut, a co za tym idzie ustawodawca nie przewidział ich stosowania do stanów prawnych z przeszłości, teraźniejszości czy przyszłości. Tym samym kwestionowane przepisy nie tylko zostały uchylone, ale także – *verba legis* – „utraciły moc obowiązującą”. Nadto zmianie uległ

kontekst normatywny, albowiem, za sprawą art. 123 pkt 2 zzPrAut, nowe brzmienie otrzymał art. 21¹ ust. 2 PrAut, stanowiący obecnie, że w *przypadku sporów związanych z zawarciem i warunkami umowy, o której mowa w ust. 1, stosuje się przepis art. 85 ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi*. Artykuł 85 zzPrAut zastąpił zaś dotychczasową regulację postępowania mediacyjnego i wprost przewiduje możliwość rozstrzygnięcia sądu w tego rodzaju sprawach. Podkreślić przeto należy, że jeśli w kwestionowanych przepisach Sąd pytający upatrywał wyłączenia przez ustawodawcę możliwości ukształtowania przez sąd treści stosunku prawnego odpowiadającego umowie, o której mowa w art. 21¹ ust. 1 PrAut, to aktualnie kwestia ta musi zostać przez ten Sąd ponownie oceniona przez pryzmat regulacji zzPrAut. Zasadność roszczenia jest bowiem materią, która podlega rozpoznaniu w świetle stanu faktycznego i prawnego z chwili zamknięcia rozprawy, nie zaś momentu wniesienia powództwa, chyba że przepisy intertemporalne stanowią odmiennie (zob. J. Gudowski, komentarz do art. 316, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, wyd. V, red. T. Ereciński, Wolters Kluwer 2016, teza 12). Zaktualizowanie się wniosków i wątpliwości konstytucyjnych Sądu Okręgowego w Warszawie pod rządami nowych przepisów może ewentualnie stanowić asumpt do ponownego wystąpienia z pytaniem prawnym, co będzie jednak wymagało wskazania przedmiotu kontroli w postaci aktualnie obowiązujących norm.

Mając powyższe na uwadze, wnoszę jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego
Robert Hernand
Zastępcę Prokuratora Generalnego